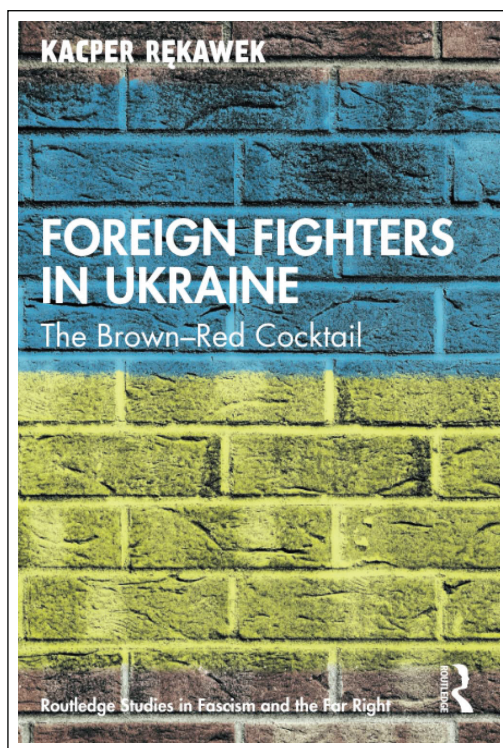

Foreign Fighters in Ukraine: The Brown-Red Cocktail

Kacper Rekawek
London: Routledge 2023
246 sider. ISBN 9781032030807

Omtalt av **Kristian Åtland** [sjefsfor-
sker ved Forsvarets forskningsinstitutt
og professor II i statsvitenskap ved Nord
universitet, kristian.atland@ffi.no]

Senter for ekstremismeforskning (C-REX) ved Universitet i Oslo gjorde et godt valg da de i 2021 ansatte den polske ekstremismeforskeren Kacper Rekawek i en postdoktorstilling. Rekawek er en erfaren og allsidig forsker med mer enn femten års erfaring fra academia og tenketanker i og utenfor hjemlandet. Han har blant annet forsket ved Queen's University Belfast og University of St Andrews. Han har også lenge vært tilknyttet «Counter Extremism Project» (CEP), som er en internasjonal og ikke-statlig organisasjon som arbeider for å forebygge ulike former for voldelig ekstremisme.

Rekaweks nyeste bok setter søkelys på det ellers lite studerte fenomenet fremmedkrigere i Ukraina. Fenomenets natur belyses ved at Rekawek stiller – og i tur og orden besvarer – spørsmål som disse: Hvem er egentlig fremmedkrigene i Ukraina? Hvor mange dreier det seg om? Hvilke land kommer de fra? Hva slags sosial bakgrunn har de? Hva er deres politiske og ideologiske motivasjon? Hvilken rolle har de spilt i konflikten? Hvordan har deres rolle endret seg over tid? Og i hvilken grad kan de sies å utgjøre en sikkerhetsutfordring når de vender tilbake til sine respektive hjemland?

At privatpersoner av ideologiske eller idealistiske årsaker velger å dra til et fremmed land for å kjempe i en væpnet konflikt, er historisk sett ikke noe nytt fenomen. Men den altoverveiende delen av forskningen på området, iallfall i de siste ti–femten årene, har tatt for seg islamistiske eller jihadistiske fremmedkrigere som, til dels i stort antall, har dratt til konfliktområder i land som Afghanistan, Irak og Syria. Offentlighetens interesse for fenomenet vokste naturligvis i takt med fremveksten av Den islamske staten (IS). Slik sett var det kanskje ikke noen tilfeldighet at «fremmedkriger» ble kåret til «årets nyord i norsk» i 2014.

Langt mindre er kjent om fremmedkrigerfenomenet i Ukraina. Dette er kanskje ikke så merkelig, all den tid fremmedkrigerne i Ukraina har vært og er mindre tallrike enn de islamistiske fremmedkrigerne i Irak og Syria. Antallet i Ukraina har naturligvis variert over tid, i takt med intensiteten i konflikten, men ifølge Rekawek skal det neppe være tale om mer enn anslagsvis 700 personer som har dratt fra vestlige land til Ukraina for å krige, det være seg på ukrainsk eller på russisk side (s. 2). I tillegg har tusenvis av russiske statsborgere på ulike stadier tjenestegjort i paramilitære avdelinger og styrkene til de såkalte «folkerepublikkene» i Donetsk og Luhansk (s. 198).

Mange av fremmedkrigene – dog ikke alle – har hatt bakgrunn fra eller vært tilknyttet høyre- eller venstreekstreme miljøer i sine respektive hjemland før de dro til Ukraina. Historien om fremmedkrigerne i Ukraina er på mange måter en historie om paradokser, iallfall når det gjelder deler av det ideologiske tankegodset. Personer og grupperinger man på papiret skulle tro stod langt fra hverandre, har i perioder kjempet på samme side, og personer og grupperinger man skulle tro hadde mye til felles, har sloss mot hverandre. «Brune» og «røde», om hverandre, liksom.

Det er et betydelig stykke forskning som ligger til grunn for denne boken. Arbeidet med studien ble påbegynt flere år før Russlands fullskalainvasjon av Ukraina i februar 2022, og boken tar for seg hele perioden fra våren 2014, da Russlands militære aggresjon startet i Donbas. Konflikten trakk etter hvert til seg et økende antall frivillige fra tredjeland, med varierende grad av militære ferdigheter og erfaring.

En viktig kilde til kunnskap om fremmedkrigernes sosiale bakgrunn, politiske motivasjon og erfaringer fra konfliktområdet er de mange fysiske og digitale intervjuene som Rekawek har gjort med nøkkelpersoner i miljøet. Halvparten av bokens tolv kapitler er viet analyser av Russland- og Ukraina-relaterte fremmedkrigermiljøer i ulike deler av Europa, og enkeltpersoner innen disse. Blant enkeltpersonene som nevnes er den norsk-russiske nynazisten Jan Petrovskij, som nylig ble arrestert i Finland, etter å ha blitt deportert fra Norge til Russland i 2016 (s. 160).

Den dramatiske opptrappingen av Russlands krig mot Ukraina i februar 2022 gjorde det neppe enkelt å «lande» dette prosjektet. Arbeidet med boken var etter alt å dømme på oppløpssiden da Russlands fullskalainvasjon startet. Å gjennomføre personlige intervjuer med de sentrale aktørene er blitt om ikke umulig, så iallfall langt vanskeligere enn det var før nevnte tidspunkt. Særlig gjelder dette fysiske intervjuer. Det er også mye som tyder på at nåværende og tidligere fremmedkrigere, det være

seg på ukrainsk eller russisk side, holder kortene tettere til brystet i dag enn de gjorde i perioden mellom april 2014 og februar 2022.

Når dette er sagt, vil jeg legge til at bokens forfatter løser ovennevnte utfordring på en ryddig måte. Etter kapittel 11 («Foreign Fighters in Ukraine 2014–2022: Concluding Remarks»), som formodentlig var ment å være bokens siste, følger et 20-siders avslutningskapittel («Concerned Citizens of the World? Foreign Volunteers for Ukraine in 2022»), som spesifikt tar for seg utviklingen mellom 24. februar 2022 og juni måned samme år, da endelig strek ble satt for manuset. Dette, samt oppdateringene forfatteren har gjort i andre deler av teksten, ikke minst i innledningskapittelet, gjør at boken som helhet fremstår som godt oppdatert.

I det siste kapittelet går Rekawek langt i å antyde at begrepet «utenlandske frivillige» («foreign volunteers») kanskje er mer treffende enn «fremmedkrigere», iallfall når det gjelder omtalen av dem som har meldt seg til tjeneste på ukrainsk side i tiden etter Russlands fullskalainvasjon (s. 222). Han konkluderer med at denne gruppen virker å ha vært mindre ideologisk motivert enn mange av sine forgjengere, og mer opptatt av Ukrainas eksistenskamp som selvstendig og uavhengig stat.